

Школьник С.Я.

викладач;

Бешапошникова Т.В.

викладач,

Харківська гуманітарно-педагогічна академія

ВИМОГИ ДО ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТІСНИХ КОМПЕТЕНЦІЙ СУЧАСНОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

Суттєвим компонентом у системі загальної освіти школяра є отримання знань з предмету «Музичне мистецтво». В цій площині професійна діяльність вчителя музичного мистецтва є однією з найважливіших тем педагогічної науки. Вирішення цієї актуальної задачі може бути здійснено тільки при наявності висококваліфікованих учителів, які володіють системою знань, умінь і навичок на рівні сучасних вимог, тобто демонструють наявність освітніх компетенцій, а саме: загальнокультурної, предметної, особистісного самовдосконалення, комунікативної, інформаційної та навчально-пізнавальної, духовно-виховної. Базою для розкриття загальнотеоретичних основ професії вчителя музичного мистецтва слугували досягнення видатних діячів педагогічної науки: О. О. Апраксіної, Б. В. Асаф'єва, В. Д. Остроменського, Н. Л. Гродзенської, В. М. Шацької тощо.

Метою тез є висвітлення основних складових діяльності вчителя музичного мистецтва та визначення професійних знань, вмінь та навичок, якими має володіти вчитель музичного мистецтва. Враховуючи сучасні тенденції розвитку музичної культури в Україні, до вимог з «Музичного мистецтва» включені такі основні змістовні блоки: художньо-естетичне сприймання музики українських та зарубіжних композиторів; набуття вокально-хорових навичок; елементи гри на музичних інструментах; застосування музики як засобу комунікації та творчого самовираження особистості; практичне засвоєння основних музичних понять; виховання вміння сприймати музику. Основними напрямками роботи вчителя музичного мистецтва є надання учням початкової музичної освіти, розвиток музичних здібностей, формування естетичних смаків, надання стимулу для самоосвіти. Робота вчителя музичного мистецтва характеризується багатоплановістю його діяльності, він має володіти методами шкільної музичної педагогіки, а саме методом порівняння, словесним, наочно-слуховим, наочно-зоровим. вміти цікаво розповідати дітям про музику, охоплюючи такі ключові категорії, як види, жанри й стилі; бути обізнаним і вміти емоційно подати навчальний матеріал про сучасні музичні явища (джаз, рок, поп, шансон, авторська пісня); вміти професійно виконувати пісенний програмний репертуар та акомпанувати собі на музичному або електронному інструменті; виконувати програмні твори зі сприйняття музики та розвивати в учнів уміння їх сприймати, вести різні види позакласної роботи; виховувати в учнів емоційно-ціннісне ставлення до мистецтва. Учитель музичного мистецтва має проводити традиційні та нетрадиційні за формою уроки: комбінований, урок введення в тему, урок поглиблення теми, урок узагальнення теми, синтетичний урок, урок-екскурсію, урок-виставу, урок-гру, урок-концерт, урок-дискусію, урок-диспут, урок-вікторину. Важливою вимогою для вчителя музичного мистецтва є вміння керувати різноманітними ситуаціями на уроці, застосовуючи для цього теоретичні узагальнення та методичні прийоми роботи. У психології та педагогіці стверджується думка, що основою для формування особистості є розвиток мотиваційної сфери. Ця сфера в процесі життя може змінюватися: виникають нові потреби, один із мотивів починає домінувати. Сучасна наука розглядає як важливий мотив діяльності виникнення інтересу до певної сфери

життєдіяльності. За думкою вчених, інтерес виявляється як потреба людини займатися такою діяльністю, яка приносить задоволення, коли всі психічні процеси працюють найбільш інтенсивно, а діяльність стає особливо продуктивною. У чому ж є специфіка професійно-педагогічної спрямованості щодо формування особистості вчителя музичного мистецтва? Перш за все у синтезі педагогіки та музичного мистецтва. Для вчителя музичного мистецтва володіння інструментом, диригентською технікою, класичним репертуаром є лише однією із умов успіху його майбутньої фахової діяльності. При правильній організації навчально-виховного процесу у ВНЗ, інтерес до дисциплін та інтерес до професії починають впливати одне на одне, що створює підґрунтя для поглиблення професійно-педагогічної спрямованості майбутніх фахівців. Особливістю професійної діяльності є наявність у педагога художньо-творчого начала, яке виявляється в умінні креативно проводити уроки, позакласні заходи, зацікавлювати дітей музичною діяльністю, впроваджувати інноваційні методи та прийоми навчання. Творча діяльність учителя музичного мистецтва особливо яскраво проявляється у виконавстві. Проведення уроку неможливо уявити без широкого використання різних форм виконавства: співу, диригування, гри на музичному інструменті, акомпанування. Велику роль у процесі вирішення виконавських завдань мають орієнтовно-дослідницькі дії, які підказують саме таку інтерпретацію у відповідності до можливостей та досвіду виконавства. Вчитель має знати, що при цьому виникає три типи розумових дій: орієнтовні, виконавські та контрольні, що дає можливість проаналізувати поетапність формування дій у роботі над музичним твором. Орієнтовні дії виникають у процесі ознайомлення з музичним твором, його первинного сприйняття та роботи над нотним текстом. Основою цього є особистий план дій як передбачення результату звучання та уявлення про необхідні виконавські дії, історично-теоретичний аналіз, розуміння основних закономірностей виконання (стиль, жанр, форма). Виконавські дії – це робота над музичним твором. Слуховий самоконтроль підсумовує результати, отримані після виконання перших двох дій. Основою музичного виховання є активне сприйняття музики. Проблемі музичного сприйняття присвячено багато досліджень психологів, мистецтвознавців та педагогів. Л. С. Виготський, наприклад, вважав, що для сприйняття мистецтва недостатньо пережити лише ті почуття, які володіли автором твору, розібратися у структурі, треба додати і своє творче відношення до музичного твору. Музичне сприйняття пов'язано із складним процесом мислення, внаслідок якого у свідомості народжується музичний образ. Він формується на основі уявлень про єдність мелодійних інтонацій, ритмічної структури, динамічного розвитку, тембрової характеристики тощо. Завершується цей процес створенням та осмисленням образів твору. Професія вчителя музичного мистецтва потребує поєднання педагогічних та музичних здібностей, які, розвиваючись у процесі діяльності, впливають на саму діяльність. Велике значення мають анатомо-фізіологічні якості організму: будова його нервової системи й функціональна мозкова діяльність; вроджені якості типологічної особливості людини, а саме: стійкість, рівновага та рухливість нервових процесів. Відзначаються наступні компоненти педагогічних здібностей: конструктивні, організаторські, комунікативні, а також педагогічні уявлення, спостережливість, вимогливість, педагогічний такт, розподіл уваги. Особливо важливими є конструктивні вміння такі, як вміння аналізувати, узагальнювати та систематизувати навчальний матеріал. У музично-педагогічній діяльності утворюється цілісна структура особистості вчителя музичного мистецтва, де музичні здібності стають необхідним та обов'язковим компонентом. Б. Ф. Асаф'єв займався дослідженням проблеми розвитку слуху музиканта, як найважливішої ланки музичних здібностей. Свої умовиводи він сформулював

так: слуховому апарату людини властиві вроджені якості активного слухача, саме тому завданням музиканта-педагога є виховання й розвиток слухової діяльності. Розуміння такого взаємозв'язку, а саме активне слухання й слуховий розвиток учнів, є основою для всієї роботи вчителя музичного мистецтва. За вченням І. П. Павлова, велике значення мають складні системи тимчасових зв'язків, що є фізіологічною основою асоціативного мислення. При сприйнятті та виконанні музичних творів асоціації виникають перш за все під впливом музики, яку музикант чує реально або внутрішнім слухом, що викликає певні музичні образи. За допомогою вчителя, його слова й виконання музичних творів, школярі вчаться визначати характер музичних образів, засоби музичної виразності. Результативність педагогічної діяльності вчителя музичного мистецтва може бути забезпечена при достатньому рівні музично-педагогічних здібностей, а також артистизмі, комунікативності, креативності, що допомагає здійсненню більш оригінального та творчого підходу до роботи. Професіоналізм педагога визначається у вмінні: грамотно обирати педагогічний матеріал згідно орієнтовному програмному репертуару; володіти виразним мовленням, як засобом впливу на розумову та емоційну сферу учнів; чітко розподіляти час між окремими частинами уроку, швидко перебудовуватися відповідно до ситуації на уроці; контролювати свої дії, а саме діяти послідовно та осмислено; знаходити правильну манеру спілкування з учнями, враховуючи їхній вік та ступінь підготовленості до сприйняття знань. На кожному з етапів навчання вирішуються послідовно або одночасно наступні завдання: пробудження в учнів зацікавленості музичним мистецтвом; систематичний розвиток сприйняття музики шляхом організації емоційно-пізнавальної діяльності; передача ключових знань про музику; залучення до музично-виконавської діяльності. У діяльності вчителя музичного мистецтва можна виділити кілька напрямів: організаційний, пізнавальний, емоційний, дослідний. Таким чином, сучасний вчитель мусить відчувати педагогічний пульс сьогодення і спрямовувати свою професійну діяльність у русло постійного творчого пошуку, має орієнтуватися у методичних проблемах, дійти правильних висновків щодо застосування кращих музично-педагогічних досягнень у своїй практичній роботі.

Список використаних джерел:

1. Асафьев Б.В. Избранные статьи о музыкальном просвещении и образовании / Б.В. Асафьев. – Л. : Музыка, 1973. – 144 с.
2. Выготский Л.С. Психология искусства / Л.С. Выготский. – М. : Искусство, 1986. – 583 с.
3. Павлов И.П. Избранные произведения / И.П. Павлов ; под. общ.ред. Х.С. Коштыянца. – Л. : Госполитиздат, 1951. – 581 с.
4. Ростовський О.Я. Методика викладання музики в основній школі / О.Я. Ростовський. – Тернопіль. Навчальна книга – Богдан, 2001. – 272 с.